УДК 34

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО АНТИКОРУПЦІЙНОГО АУДИТУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ

М. Потєєва, група МЕ-24М
О. Сторожук, канд. екон. наук. доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет

Тема корупції завжди була й залишається актуальною проблемою в усі часи та в усіх країнах. Вона наявна в різних сферах суспільного життя: економіці, освіті, медицині, спорті, політиці тощо. На жаль, корінь цієї проблеми не можливо вирвати назовсім, проте важливо навчитися його мінімізувати. Тож, саме тому зростає потреба у впровадженні дієвих механізмів контролю, зокрема антикорупційного аудиту. Метою цієї роботи є аналіз інноваційних підходів, заснованих на досвіді інших країн щодо боротьби з корупцією.

Для осмислення значення антикорупційного аудиту, варто, насамперед, звернутися до його сутності. Відразу скажемо, що на сьогодні відсутнє єдине тлумачення цього поняття. Аналіз джерел наукової літератури засвідчив різноманітність підходів до трактування цього поняття. Нам дуже імпонує визначення, яке дають науковці Майстренко А. С. і Назарова К. О.. Вони стверджують, що «антикорупційний аудит спрямований на боротьбу проти корупції» [1]. Звернення до 1 статті Закону України «Про запобігання корупції» дає визначення поняття корупції, а саме, «корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей» [2].

Таким чином, на основі цих тлумачень можна зробити висновки, що антикорупційний аудит – це певний комплекс заходів з виявлення, аналізу та мінімізації корупційних ризиків у діяльності різних організацій та підприємств, як державних, так і приватних. Він має забезпечити прозорість, ефективність та, найголовніше, законність у прийнятті рішень та використанні наявних ресурсів. На відміну від традиційного фінансового аудиту, антикорупційний зосереджує увагу на дотриманні етичних правил, запобіганні конфлікту інтересів та випадків зловживання владою.

На міжнародному рівні антикорупційний аудит активно використовується в країнах з високими стандартами державного управління. Якщо розглянути індекс сприйняття корупції (CPI) за 2024 рік, то можна помітити, що лідерами боротьби з корупцією, які завжди впевнено тримали свої позиції в антикорупційній боротьбі, є такі країни, як Фінляндія (88 балів), Нова Зеландія (83 бали) та Норвегія (81 бал). А ось Україна (35 балів) за даними дослідження Transparency International посіла 105 місце зі 180 країн, оскільки втратила, на жаль, свої позиції за 2024 рік [3; 7]. Загрозами для стійкого впровадження успішних антикорупційних практик в Україні є саботаж з боку окремих державних структур, спроби політичного тиску на медіа та громадянське суспільство, витоки інформації з НАБУ, а також проблеми у сфері закупівель та післявоєнного відновлення. Такі тенденції становлять серйозні виклики для національної безпеки та стримують сталий економічний розвиток України. Саме тому для нашої країни особливо актуально запровадити антикорупційний аудит на всіх рівнях.

Зауважимо, що індекс CPI має стратегічне значення, оскільки високий рівень сприйняття корупції негативно впливає на інвестиційний клімат, функціонування правової системи та

державного управління, а також знижує ефективність міжнародної допомоги. Зміцнення доброчесності в публічному секторі є передумовою забезпечення економічної стабільності, посилення довіри громадян до державних інститутів та формування основи для сталого розвитку й інтеграції України до європейського простору.

Рисунок 1 – Місце України у порівнянні із країнами-сусідками у рейтингу сприйняття корупції, 2024 рік

Джерело: [7]

Антикорупційний аудит в Україні поки що не має чітко визначеної нормативно-правової бази. Не так давно створені НАБУ, НАЗК та САП стали дуже важливим надбанням у боротьбі з корупцією, однак антикорупційний аудит поки що не об'єднаний у цілісну систему. На це впливають різні фактори: дублювання функцій, нестача фахових кадрів, низький рівень цифровізації антикорупційного нагляду, а також досить формальний підхід до перевірок, який особливо нічого не допомагає виявити. Однак також у нас є позитивні зміни: наприклад 9 років тому з'явилася система публічних закупівель «ProZorro», яка допомагає відслідковувати корупційні ризики вже на етапі тендерів. Проте вона потребує доопрацювань, адже її взаємодія з аудитними процедурами поки що недостатня, що обмежує ефективність її використання в боротьбі з корупцією [4].

Найкращим рішенням у цій боротьбі є впровадження інноваційних методів і підходів, які успішно застосовуються в країнах з найнижчим індексом корупції. Дуже гарною можливістю це контролювати та підвищити ефективність антикорупційного аудиту в Україні – це запровадження сучасних цифрових інструментів, таких як блокчейн чи штучний інтелект, а також впровадження певних прозорих платформ для громадського контролю. Ці інструменти можуть стати основою для створення єдиної системи аудиту, яка зможе ефективно протидіяти корупційним ризикам на різних рівнях.

У таких країн, як Фінляндія, Швеція, Норвегія та Нова Зеландія, однією з основних стратегій антикорупції є забезпечення прозорості публічних фінансів та закупівель [5]. У цих країнах усе працює через онлайн-платформи, які дають змогу людям бачити свої фінанси наживо – усе видно тут і зараз. Логічним рішенням для України було б об'єднати ProZorro з іншими державними онлайн-системами для повного контролю за всіма етапами державних закупівель. І варто додати електронні сервіси, де наживо публікувалися б звіти про бюджетні витрати.

Досвід таких країн, як Норвегія та Нова Зеландія, вказує на важливість чіткого розподілу

повноважень між антикорупційними органами та їхню незалежність від політичного впливу, що дозволяє ефективно розслідувати корупційні правопорушення на всіх рівнях [6]. Саме завдяки цьому вони здатні ефективно розслідувати корупційні правопорушення на всіх рівнях. Для України варто теж посилити незалежність органів, таких як НАБУ, НАЗК та САП, забезпечивши їм належне фінансування, а окрім того, створити певні служби, які допоможуть розслідувати корупційні схеми у приватному секторі. Також в Данії та Норвегії цифровізація адміністративних процесів дуже сприяла в боротьбі з корупцією. Переведення більшості адміністративних послуг в електронний формат знижує можливості для корупції, адже люди не мають контакту віч-на-віч. Україна лише йде до цього, тому що шлях до повної цифрової прозорості ще довгий. Окрім того, у Сінгапурі та Швеції активно проводяться антикорупційні навчання для державних службовців, що допомагає краще розуміти ризики і діяти на випередження. На основі цього в Україні варто запровадити обов'язкові та чітко контрольовані освітні програми для держслужбовців, регулярно проводити тренінги для представників місцевої влади, а також розширювати можливості громадського нагляду через цифрові інструменти.

Загалом існує надзвичайна велика кількість підходів до антикорупційного аудиту, які можна використати для реалізації в нашій державі. Однак варто розуміти, що з плином часу усе змінюється, саме тому важливо прораховувати різні ризики і винаходити нові схеми протидій з ними. На жаль, 100% результату з боротьби з корупцією не існуватиме, але важливо створити максимально можливий, який лише може бути. Для цього потрібно не лише контролювати всі ці процеси, а викорінити проблему. З цією метою з дитинства потрібно навчати дітей в Україні, що корупція – це велике зло.

Отже, антикорупційний аудит є ефективним інструментом для зменшення корупційних ризиків у державному управлінні. Досвід таких країн, як Фінляндія, Швеція, Норвегія, Нова Зеландія та Сінгапур показує, що цифровізація, прозорість та незалежність антикорупційних органів дають позитивні результати. Україні варто було б забезпечити та адаптувати ці підходи, забезпечивши автономію НАБУ, НАЗК, САП і впроваджуючи сучасні цифрові рішення. Важливо також розвивати антикорупційну освіту та громадський контроль. Загалом, лише комплексний підхід дозволить досягти реального прогресу в боротьбі з корупцією.

Список літератури

1. Майстренко А. С., Назарова К. О. (2024). Антикорупційний аудит: визначення, інваріантність підходів та форсайт розвитку. Business Inform, №1, 267-272. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-1_0-pages-267_272.pdf (дата звернення 17.04.2025).
2. Закон України «Про запобігання корупції» №1700-VII від 14.10.2014. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text
3. Transparency International Ukraine. Індекс сприйняття корупції – 2024.URL: https://cpi.ti-ukraine.org/ (дата звернення 17.04.2025).
4. Публічні закупівлі: як працює система ProZorro. Громадський Простір. https://gurt.org.ua/news/informator/50782/
5. Коваль О. В. (2019). Антикорупційна політика у сфері державного управління: порівняльний аналіз. *Право і суспільство*, №3, 195-200. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2019/42.pdf (дата звернення 17.04.2025).
6. Селюков В. С. Досвід Норвегії в запобіганні корупції. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 7 груд. 2018 р.) : у 2 ч. / МВС України, Нац. акад. внутр. справ, Консультат. місія ЄС в Україні, Нац. акад. прав. наук України, ГС «Центр запобігання та протидії корупції». Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2018. Ч. 2. С. 251-253. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9d21d534-3c60-45e8-9b4a-4e98c229ccac/content (дата звернення 17.04.2025).
7. Україна втратила 1 бал в Індексі сприйняття корупції–2024 і посіла 105 місце. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-indeks-spryynyattya-koruptsiyi-2024-ukrayina/33310607.html (дата звернення 17.04.2025).